

**T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ**

**DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
WORKING PAPER SERIES**

MURİS MUVAZAASI KAPSAMINDA BEDELDE MUVAZAA

WPS NO/ 227 / 2019-06

GÖZDE AKCAN

Mart, 2019

GİRİŞ

Modern hukuk sistemlerinde ve ülkemiz sisteminde kabul görmüş “*Akit Serbestisi*” ilkesi gereğince kişiler birbirleri ile karşılıklı irade uyuşması sağlanması durumunda her türlü konuda sözleşme gerçekleştirebileceklerdir. Bu anlamda kişiler malvarlıkları üzerinde de diledikleri gibi tasarrufta bulunabileceklerdir. Ancak Kanun koyucu bazı durumlarda akit serbestisi ilkesine sınırlamalar getirebilmektedir. Nitekim mirasbırakanın terekesine dahil olacak malvarlığı üzerinde gerçekleştirebileceği tasarruflara da bu anlamda bazı sınırlamalar getirilmiştir ve mirasbırakanın mirasçılarının saklı paylarını ihlal edecek şekilde tasarrufta bulunmasının önüne geçilmiştir.

Kanunkoyucu mirasçılara belli oranlarda saklı pay tahsis edip, bunu etkisiz kılacak tasarrufları geçersiz saydığından mirasbırakanın farklı yollarla mirasçılarının mal kaçırmaya çalıştığı görülmektedir. Mirasbırakanın mirasçılarının saklı paylarını alamamaları sağlamak amacıyla başvurduğu en bilinen yöntem muris muvazaasıdır. Kazandırmanın geçersiz kalmasını istemeyen mirasbırakan asıl iradesini görünürde başka bir işlemin arkasına gizleyerek gerçekleştirmektedir. Bu şekilde gerçekleştirilen muvazaalı işlemlerden görünürdeki sözleşme tarafların gerçek iradesini yansıtmadığından geçersiz sayılmakta, gizli işlem ise şekil şartına bağlı bir sözleşme olması durumunda geçersiz olmaktadır. Ancak uygulamada her durumda mirasbırakanın gerçek iradesi ispatlanamamakta ve işlemin geçersiz kılınması sağlanamamaktadır. Bu durumda saklı paylı mirasçılarının paylarını korumayı amaçlayan tenkis davası gündeme gelmektedir. Miras bırakanın mirasçılarının saklı paylarını ihlal eden geçerli tasarrufları tenkis yoluyla kısmen veya tamamen geçersiz kılınabilecektir.

Bu nedenle uygulamada da mirasçılarının öncelikle muris muvazaası nedeniyle yapılan kazandırmanın iptalini; bunun kabul görmemesi durumunda da tenkis talebinde buldukları görülmektedir.

Biz de çalışmamızda birbiriyle yakından ilgili olan bu iki dava türünü irdeleyerek mirasçılarının haklarını korumalarının nasıl mümkün olacağını inceleyeceğiz.

1. MUVAZAA KAVRAMI

Borçlar hukuku anlamında bir sözleşmenin doğabilmesi için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının bulunması gerekmektedir. Ancak bazı durumlarda taraflar gerçek iradeleriyle dışa yansıttıkları iradeleri arasında bilerek farklılık oluşturabilmektedirler. Bu durumda dış dünyada bir sözleşme kurulmuş gibi görünmesine karşın bu sözleşme tarafların gerçek iradelerine dayanmadığından geçersiz sayılmaktadır¹. Bu şekilde tarafların gerçek iradeleri ile dış dünyaya yansıttıkları iradeleri arasında farklılık oluşturması durumunda muvazaa kurumu söz konusu olmaktadır.

TBK'nın 19. maddesinde tarafların bu şekilde bir irade farklılığı göstermeleri durumunda oluşacak sözleşmenin nasıl yorumlanması gerektiğine yer verilmiş olmakla birlikte muvazaanın tanımına ve unsurlarına değinilmemiştir. Bu nedenle de muvazaa kurumunun tanımı ve unsurları konusunda uygulama ve doktrinde yer alan görüşler yol gösterici olmaktadır.

Ancak doktrinde muvazaanın tanımı konusunda uzlaşma sağlanamamış ve birçok tanım yapılmıştır². Bu farklı tanımların hepsine yer vermek çalışmamızın amacına uymayacağından en çok kabul gören iki tanıma değinerek açıklamada bulunacağız. Değineceğimiz ilk tanıma göre muvazaa tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla aslında hüküm ve sonuç doğurmasını istemedikleri bir sözleşmeyi göstermelik olarak gerçekleştirmeleridir³. İlk bakışta oldukça doyurucu ve kapsamlı olan bu tanım esasında daha çok mutlak muvazaa temelli bir tanımlamadır. Zira taraflar bazı durumlarda kendi aralarında görünürdeki işlemin geçersizliği konusunda anlaşmaktadırlar. Ancak taraflar bazı durumlarda bu görünürdeki sözleşmenin geçersiz olmasını kararlaştırmakla birlikte bunun yerine başka bir sözleşmenin geçerli olmasını da kararlaştırabilmektedirler. Söz konusu tanımda bu ikinci aşamaya değinilmemiş bulunduğundan kanımızca tam manasıyla muvazaa kurumu tarif

¹ Bkz. 6098 sayılı Borçlar Kanununun "Sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler" başlıklı 19. Maddesi:

"Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.

Borçlu, yazılı bir borç tanınmasına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz."

² Eraslan Özkaya, **İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları**, 7.b., Seçkin Yayınları, Ankara 2017, s. 182.

³ Turhan Esener, **Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler**, İstanbul 1956, s. 7; Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku: Genel Hükümler**, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, s. 408; İhsan Özmen ve Eraslan Özkaya, **Muvazaa Davaları**, Adalet Yayıncılık, Ankara 1993, s. 4; Ali İhsan Özüğür, **Tenkis Mirasta Denkleştirme ve Muvazaa Davaları**, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara 2015, s. 459.

edilmiş olmamaktadır.

Doktrinde genel kabul gören diğer bir tanımda ise muvazaa, sözleşme gerçekleştirmek isteyen tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla geçerli olmasını istemedikleri bir sözleşme gerçekleştirmeleri veya geçerli olmasını istemedikleri görünürdeki sözleşmenin arkasında asıl iradeleriyle başka bir sözleşme gerçekleştirmeleri şeklinde tanımlanmaktadır⁴. Görüldüğü üzere bu tanımda sadece mutlak muvazaa değil nisbi muvazaaya da değinilmektedir. Dolayısıyla ilk tanıma göre daha kapsamlı ve muvazaayı tanımlamakta daha yerinde olduğundan biz de bu tanımlı muvazaa tanımlı olarak kabul etmekteyiz.

Doktrinde yer alan tanımlar yanında Yargıtay da muvazaa konusuna önem vermiş ve birçok kararında kurumun tanımına ve unsurlarına yer vermiştir. Yargıtay'ın muvazaa konusundaki en temel İçtihadı Birleştirme Kararına göre muvazaa;⁵ *“Zahiri beyanlarının hakiki maksatlarına uymadığını bildikleri halde âkıdların kasdettikleri vaziyetten başka bir hukuki münasebette ittifak etmiş gibi kendilerini göstermiş olmaları halidir”*.

Doktrin ve uygulama yer alan tanımlardan yola çıkarak muvazaanın; görünüşteki işlem, muvazaa anlaşması ve üçüncü şahısları aldatma kastı şeklinde üç unsurun bulunduğunu söyleyebiliriz. Genel olarak muvazaa bu unsurların var olması durumunda oluşacak olmakla birlikte nisbi muvazaanın söz konusu olması durumunda bu üç unsur yanında bir de gizli işlem unsurunun yer alması gerekmektedir.

2. MUVAZAA TÜRLERİ

Muvazaanın kanunda bir tanımlaması bulunmadığından doktrin ve uygulama kararlarıyla şekillenmektedir. Bu kaynaklarda ise muvazaa genel olarak nisbi muvazaa ve mutlak muvazaa olmak üzere ikiye türe ayrılmaktadır. Her iki türde de tarafların görünürdeki işlemi geçersiz kılma konusunda anlaşmaları söz konusuysen bu görünürdeki işlemin arkasında kendi aralarında gerçek iradeleriyle başka bir sözleşme yapıp yapmamalarına göre muvazaanın türü değişmektedir⁶.

⁴ Kemal Oğuzman/Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I**, 14.b., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 127; Gökhan Antalya, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I**, Legal Yayıncılık, Eylül 2016, s. 280.

⁵ Kararın tam metni için bkz. 28.11.1953 Tarihli ve 8569 sayılı Resmi Gazete.

⁶ Esener, age, s. 41 vd; Oğuzman ve Öz, age, s. 128; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21.b., Yetkin Yayınları, 2017, s. 353; Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 20.b., Turhan Kitabevi, Ankara 2016, s. 183; Necip Kocayusufpaşaoğlu, Hüseyin Hatemi, Rona Serozan ve Abdulkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme**, 7.b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 346; Tekinay/Akman/Burcuğlu/Altop, age, s. 410; Özkaya, age, s. 185.

a. Mutlak Muvazaa

Tarafların üçüncü kişileri aldatma amacıyla gerçek iradelerine uymayan bir sözleşme gerçekleştirmeleri durumunda mutlak muvazaa söz konusu olacaktır⁷. Bu durumda görünüşte bir işlem bulunmakta olmasına karşın tarafların gerçek iradesine uymayan bu işlem geçersiz olmaktadır⁸.

b. Nisbi muvazaa

Nisbi muvazaayı ise, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla gerçek iradelerine uymayan göstermelik bir işlem arakasında gerçek iradelerine uyan gizli bir sözleşme gerçekleştirmeleri şeklinde tanımlayabiliriz⁹. Bu durumda tarafların bir sözleşme gerçekleştirme niyetleri bulunmaktadır ancak gerçek iradeleri görünürdeki sözleşme değil gizli sözleşmeyi gerçekleştirmek yönündedir¹⁰. Kişilerin borçlularından mal kaçırmak, toplum baskısıyla karşılaşmamak veya mirasçılardan mal kaçırmak gibi nedenlerle nisbi muvazaa yolunu tercih ettikleri görülmektedir.

Nisbi muvazaa da kendi içerisinde sözleşmenin niteliğinde, koşullarında ve tarafında muvazaa şeklinde üçlü bir ayrıma tabi tutuşmaktadır. Yukarıda anlattığımız şekilde tarafların görünürdeki sözleşme yerine araklarında gizli olarak gerçekleştirdikleri sözleşmenin geçerli olmasını arzu etmeleri şeklinde gerçekleştirdikleri muvazaa sözleşmenin niteliğinde muvazaadır¹¹. Bu şekilde gerçekleştirilen nitekim nisbi muvazaanın en belirgin örneğini birazdan ayrıntılı şekilde açıklayacağımız muris muvazaası oluşturmaktadır¹².

Tarafların görünüşteki işlemi yapma iradeleri bulunmasına karşın şartlarının bazılarını farklı kararlaştırmak istemeleri durumunda sözleşmenin koşullarında muvazaa söz konusu

⁷ Esener, age, s. 41; Özkaya, age, s. 185; Özüğür, age, s. 462; Eren, age, s. 353; Antalya, age, s. 282; Mutlak muvazaa için “adi muvazaa” kavramının kullanımı için bkz. Canan Ruhi ve Ahmet Cemal Ruhi, **Muris Muvazaası**, 3.b, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 211.

⁸ Bkz. TBK’nın 19. maddesi.

⁹ Esener, age, s. 42; Eren, age, s. 353; Oğuzman ve Öz, age, s. 128; Antalya, age, s. 282; Ruhi ve Ruhi, age, s. 212.

¹⁰ Özkaya, age, s. 186.

¹¹ Esener, age, s. 42; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, age, s. 348; Ali Naim İnan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1979, s. 180; Eren, age, s. 354; ; Antalya, age, s. 283; Özüğür, age, s. 463; Kılıçoğlu, age, s. 182.

¹² “Bilindiği üzere; uygulamada ve öğretilerde “muris muvazası” olarak tanımlanan muvaza, niteliği itibariyle nisbi (mevsuf- vasıflı) muvaza türüdür.” Şeklindeki karar için bkz. Yargıtay 1. HD. 18.10. 2016 T, 2014/14294 E ve 2016/9521 K sayılı kararı, Ruhi ve Ruhi, age, s. 126

olmaktadır¹³. Bu nisbi muvazaa türünde tek bir sözleşme bulunmasına karşın bu sözleşmenin görünürdeki şartlarının bazıları tarafların gizli iradesiyle değiştirilmektedir. Uygulama tarafların en çok değişikliğe bedel üzerinde gittiklerinde buna bedelde muvazaa da denilmektedir¹⁴.

Diğer bir nisbi muvazaa türü olan sözleşmenin tarafında muvazaa ise sözleşmenin veya hukuki işlemin tarafı olarak kişinin yerine gerçekte başka bir kişinin sözleşmenin tarafı olarak kabul edilmesi ve özleşmeden doğan hakların bu kişi lehine sonuç doğurmasıdır. Ancak doktrinde bu türü bir muvazaa türü olarak kabul etmeyen yazarlar da bulunmaktadır¹⁵.

TBK'nın 19. maddesi¹⁶ gereğince sözleşmenin kurulma aşamasında tarafların gerçek iradeleri esas alınacağından, nisbi muvazaanın söz konusu olması durumunda görünürdeki işlem tarafların gerçek iradelerine uygun olmadığından geçersiz olacakken, tarafların gerçek iradelerini yansıtan gizli sözleşme geçerli olacaktır¹⁷. Ancak bu gizli sözleşmenin kanunen herhangi bir şekil şartına bağlanmış olması durumunda şekil şartı gerçekleştirilmeden yapılan gizli sözleşme de geçersiz olabilecektir¹⁸.

¹³ Esener, age, s. 43; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, age, s. 349; İnan, age, s. 181; Eren, age, s. 351; Özüğür, age, s. 463.

¹⁴ Mehmet Ayan, **Miras Hukuku**, 9.b., Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 186; Kılıçoğlu, age, s. 181; Antalya, age, s. 283; Özkaya, age, s. 187.

¹⁵ Esener, age, s. 43; Tekinay/Akman/Burcuğlu/Altıp, age, s. 411; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, age, s. 352; Eren, age, s. 355; İnan, age, s. 181; Özkaya, age, s. 190; Özüğür, age, s. 463; Antalya, age, s. 284.

¹⁶ 6098 sayılı Borçlar Kanununun "Sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler" başlıklı 19. Maddesi:

"Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır."

¹⁷ Mustafa Dural ve Turgut Öz, **Türk Özel Hukuku Cilt IV, Miras Hukuku**, 13.b., Filiz Kitapevi, İstanbul 2019, s. 262; Eren, age, s. 377.

¹⁸ Rona Serozan ve Baki İlkay Engin, **Miras Hukuku**, 5.b., Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 664; Hüseyin Hatemi ve Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4.b. Vedat Kitapçılık, 2017, s. 91; Zahit İMRE ve Hasan ERMAN, **Miras Hukuku**, 13.b., Der Yayınları, İstanbul 2017, s.278; Eren, age, s. 378; Antalya, age, s. 285; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri**, 26.b., Beta Yayıncılık, Eylül 2017, s. 56; Dural ve Öz, age, s. 262; Nihat Yavuz, **Muvazaa, İnançlı İşlem, Nam-ı Müstear ve Kanuna Karşı Hile Davaları**, 4.b., Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 320; Zeynep Uyar Hatipoğlu, **"Yargıtay İçtihatlarına Göre Muris Muvazaasında Mirasbırakanın Asıl İradesinin Tayini"**, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (DÜHFD), C.XXII, S.36, Y.2017, s. 120; Cevdet Yavuz, Faruk Acar ve Burak Özen, **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, 14.b., Beta Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 125; Selin Sert Sütçü, **Miras Bırakanın Muvazaalı Hukuki İşlemleri ve Sonuçları**, 1.b. Seçkin Yayınları, 2018, s. 67; Kürşat Nuri Turanboy, **Mirasbırakanın Denkleştirme ve Tenkise Bağlı Sağlararası Hukuki İşlemleri**, 1.b., Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s. 104; Esra Berktaş, **"Muris Muvazaası"** http://www.berktas.av.tr/file/pdf/Muris%20Muvazaas%C4%B1_1.pdf, ET: 21.07.2018, s. 8; Ruhi ve Ruhi, age, s. 214.

3. BEDELDE MUVAZAA VE MURİS MUVAZAASI İLİŞKİSİ

a. Bedelde Muvazaa

i. Genel olarak

Bu muvazaa türünde esasen taraflar bir sözleşme gerçekleştirmek istemektedirler ancak gerçekleştirdikleri sözleşmenin bedelini görünen bedelden daha yüksek veya düşük belirlemektedirler¹⁹. Tarafları bu şekilde sözleşmenin bedelini gizli bir anlaşmayla farklı belirlemeye iten birçok neden bulunmaktadır. En sık rastlanan sebeplerin başında yüksek değerli taşınmazların vergi ve harçlarının da yüksek olması nedeniyle bu vergi ve harçlardan mümkün olduğunca az etkilenme çabası gelmektedir. Bunun yanında paylı mülkiyete konu malvarlığının satışı sırasında bedeli yüksek göstererek diğer paydaşların alıma yanaşmamalarını sağlama amacı da güdülmektedir²⁰.

ii. Bedelde Muvazaanın Sonuçları

Bedelde muvazaanın söz konusu olması durumunda yani görünürde belirlenen bedelin geçersiz olmasının kararlaştırıp taraflar arasında başka bir bedel üzerinde anlaşılması halinde; görünürdeki bedel üzerinden gerçekleştirilen sözleşme tarafların gerçek iradelerine dayanmadığından geçersiz olacaktır. Gizli bedelle gerçekleştirilen sözleşme içinse nisbi muvazaada olduğu gibi ikili bir ayrıma göre değerlendirmede bulunulması gerekmektedir. Birinci ihtimalde gizli sözleşme taşınmazlarda olduğu gibi kanunen geçerliliği resmi şekil şartına bağlı bir sözleşme olması durumunda tarafların iradeleri uyuyor olsa da tapuda gerçekleştirilme şartına uymayan gizli sözleşme geçersiz olacaktır. Zira bedel sözleşmenin kurucu unsurlarındandır²¹. Tarafların kendi aralarında belirledikleri bedel üzerinden gerçekleştirilen gizli sözleşmenin şekil şartı aranmayan bir sözleşme olması şeklindeki ikinci ihtimalde ise, tarafların irade uyumu bulunduğu belirlenen bedel üzerinden gizli sözleşme geçerli olacaktır.

¹⁹ Esener, age, s. 43; Özüğür, age, s. 288; Yavuz, Özen ve Acar, age, s. 119; Özkaya, age, s. 176.

²⁰ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, age, s.349; Özüğür, age, s. 463; Antalya, age, s. 283.

²¹ Nejdet Aday, **Taşınmaz Mülkiyetinin Naklinde Muvazaa**, Kazancı Hukuk Yayınları:111, İstanbul 1992, s. 57; Esener, age, s. 63; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, age, s. 355; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, age, s. 412; Oğuzman ve Öz, age, s. 132; Doktrinde ÖZKAYA, bir kısmi muvazaa türü olan bedelde muvazaanın söz konusu olması durumunda sözleşmenin tamamının geçersiz sayılmasının muvazaanın niteliğine uymayacağını ileri sürmektedir. Bkz. Özkaya, age, s. 177.

b. Muris Muvazaası

i. Tanımı ve Unsurları

Muris muvazaasını; mirasbırakanın mirasçılarını miras hakkından yoksun bırakmak amacıyla gerçekte bağışlama olan iradesini farklı bir sözleşmenin arkasına gizleyerek tasarrufta bulunması şeklinde tanımlamak mümkündür²². Mirasbırakan, tasarrufta bulunduğu veya bulunacağı malvarlığı için saklı paylı mirasçılarının ileride herhangi bir dava açmalarının önüne geçebilmek amacıyla gerçekte bağışlama olan iradesini görünüşte gerçekleştirdiği satış, ölünceye kadar bakma vb. sözleşmelerle gizlemektedir.²³ Tarafların gerçek iradeleri bağışlama olduğundan gizli olarak bağış sözleşmesi gerçekleştirmekte ve açıktan başka bir sözleşme gerçekleştirilmiş gibi gösterildiğinden muris muvazaası nitelikli muvazaa olarak değerlendirilmektedir²⁴.

Mirasbırakanın muvazaası bir nitelikli muvazaa olduğundan nitelikli muvazaanın oluşması için aranan; görünürdeki işlem, muvazaa anlaşması, gizli işlem ve aldatma kastı şeklinde dört unsur mirasbırakanın muvazaası için de aranacaktır²⁵.

Görünüşteki işlem, tarafların gerçek iradelerini gizlemek için dışa karşı yapılmış gibi gösterilen ancak iradelerini yansıtmayan sözleşmedir. Miras bırakan mirasçılarının açacağı davaları engellemek için görünürde gerçek iradesini yansıtmayan ve hiçbir hüküm doğurmasını istemediği bir sözleşme gerçekleştirmektedir²⁶. Bu görünürdeki sözleşme çoğunlukla satım veya ölünceye kadar bakma sözleşmesi olmaktadır²⁷.

Mirasbırakanın muvazaasının söz konusu olabilmesi için muvazaa anlaşması denilen; muris ile sözleşmenin karşı tarafının görünürdeki sözleşmenin herhangi bir hüküm ve sonuç

²² Dural ve Öz, age, s. 262; Eren, age, s. 365; Ruhi ve Ruhi age, s. 231; Erhan Günay, **Mirastan Mal Kaçırma**, 7.b., Seçkin Yayıncılık, Ankara Kasım 2016, s. 25; Özüğür, age, s. 523; Özkaya, age, s. 405; Sert Sütçü, agm, s. 63; Turanboy, age, s. 103; Hatipoğlu, agm, s. 114; Berktaş, agm, s. 4; Yargıtay'ın muvazaanın tanımına yer verdiği güncel kararı için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 22.12.2010 T, 2010/2-648 E ve 2010/684 K sayılı kararı, Ruhi ve Ruhi, age, s. 83.

²³ Ayan, age, s. 205; Dural ve Öz, age, s. 262; Günay, age, s. 25.

²⁴ Eren, age, s. 369; Günay, age, s. 29; Hatipoğlu, agm, s. 114.

²⁵ Sert Sütçü, age, s. 64; Özüğür, age, s. 526; Hatipoğlu, agm, s. 119; Muris muvazasının unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. YHGK, 16.06.2010 T, 2010/1-295 E ve 2010/333 K sayılı kararı, Ruhi ve Ruhi, age, s. 85 vd.

²⁶ Serozan ve Engin, age, s. 664; Eren, age, s. 372; Özüğür, age, s. 526; Özkaya, age, s. 407; Sert Sütçü, age, s. 64.

²⁷ Özüğür, age, s. 531; Dural ve Öz, age, s. 268; Ruhi ve Ruhi, age, s. 236.

doğurmayacağı konusunda anlaşmış olmaları gerekmektedir²⁸.

Mirasbırakanın muvazaasında gerekli olan bir diğer unsur ise; mirasbırakan ile karşı tarafın arasında gerçekleşen ancak diğer kişilere açıklanmayan ve esasında asıl iradelerini yansıtan gizli sözleşmedir. Muris ile sözleşmenin karşı tarafının gerçek iradesi bu gizli sözleşmenin geçerli olması yönündedir²⁹. Murisin amacı malvarlığını karşılıksız olarak devretmek olduğundan gizli sözleşme doğal olarak bağışlama olmaktadır³⁰.

Mirasbırakanın muvazaasının söz konusu olabilmesi için gerekli olan son şart ise mirasbırakan ile sözleşmenin karşı tarafının mirasçıları aldatma kastıyla hareket etmeleridir³¹.

Mirasbırakan muvazaalı işlem gerçekleştirmesi herhangi bir kişi sınırlamasına tabi değildir. Dolayısıyla muris mirasçıları arasından biri ya da mirasçısı olmayan biri ile muvazaalı işlem gerçekleştirebilecektir³².

ii. Murisin Muvazaaya Konu Olabilecek Veya Olamayacak İşlemleri

Mirasbırakanının mirasçılarının miras haklarını alamamalarını sağlamak, daha doğrusu bağışlama olan asıl iradesinin hayata geçmesini mümkün kılmak için genellikle karşı tarafla alacak borç ilişkisi içerisinde bir satış sözleşmesi gerçekleştirmiş gibi gösterme yolunu seçmektedir³³. Mirasbırakan görünürdeki satış sözleşmesiyle malvarlığını karşı taraftan aldığı bir bedel karşılığında devretmiş gibi göstermektedir. Ancak gerçekte sözleşmenin karşı tarafından bir bedel almamaktadır. Mirasbırakanın ve karşı tarafın gerçek iradeleri bir bedel karşılığında malvarlığının devri olmadığından gerçekte bir satış sözleşmesi yapma konusunda tarafların irade uyuşması bulunmamaktadır. Borçlar hukukunun genel prensipleri

²⁸ Antalya, age, s. 281; Özkaya, age, s. 412; Özüğür, age, s. 526; Eren, age, s. 366; Haluk Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14.b, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.73; Sert Sütçü, age, s. 65.

²⁹ Serozan ve Engin, s. 664; Özkaya, age, s. 413; Özüğür, age, s. 527; Dural ve Öz, age, s. 262; Hatipoğlu, agm, s. 119; Sert Sütçü, age, s. 67 Turanboy, age, s. 103.

³⁰ Özüğür, age, s. 531; Ruhi ve Ruhi, age, s. 235; Berktaş, agm, s. 6.

³¹ Antalya, age, s.281; Serozan ve Engin, s. 664; Özkaya, age, s. 405; Özüğür, age, s. 526; Dural ve Öz, age, s. 268; Sert Sütçü, age, s. 65; Hatipoğlu, agm, s. 121; Yargıtay 1. HD., 09.06.2016 T, 2014/13646 E, 2016/7049 K sayılı kararı, Yargıtay 1. HD., 07.06.2016 T, 2014/17310 E, 2016/6925 K sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T. 22.08.2018.

³² Ayan, age, s. 208.

³³ Özüğür, age, s. 531; Sert Sütçü, age, s. 89.

gereğince tarafların karşılıklı irade uyuşmasını sağlamayan bu işlem geçerli olmayacaktır³⁴.

Mirasbırakanın muvazaalı işlem olarak tercih ettiği diğer bir sözleşme çeşidi ise ölünceye kadar bakma sözleşmesidir. Ölünceye kadar bakama sözleşmesi TBK'nın 611. Maddesinde;

“Ölünceye kadar bakma sözleşmesi, bakım borçlusunun bakım alacaklısını ölünceye kadar bakıp gözetmeyi, bakım alacaklısının da bir malvarlığını veya bazı malvarlığı değerlerini ona devretme borcunu üstlendiği sözleşmedir. Bakım borçlusu, bakım alacaklısı tarafından mirasçı atanmışsa, ölünceye kadar bakma sözleşmesine miras sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanır.”

Şeklinde tanımlanmış bulunmaktadır. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere mirasbırakan karşılıksız olarak devrettiği malvarlığını karşı tarafın kendisine ölünceye kadar bakması karşılığında devretmiş gibi göstermektedir³⁵. Satış sözleşmesine göre muvazaalı yapıldığının ispatı daha zor olduğundan murislerin mirasçılarında mal kaçırmak için bu sözleşmeyi daha çok tercih ettikleri görülmektedir³⁶.

Uygulamada en sık kullanılan muvazaalı işlemler satış ve ölünceye kadar bakam sözleşmeleri olsa da bazen taşınmaz üzerinde bedelsiz olarak intifa hakkı tanındığı veya uzun süreli kira sözleşmesi yapıldığı da görülmektedir³⁷. Bunun yanında mirasbırakanların gerçekte bağışladığı malvarlığını soyut borç ikrarıyla önce borçlanıp sonra da devrettiği de görülmektedir³⁸.

³⁴ Hatemi ve Gökyayla, age, s. 91; Dural ve Öz, age, s. 263; Akıntürk ve Ateş Karaman, age, s. 56; Antalya, age, s. 285; Yavuz, Acar ve Özen, age, s. 122; İmre ve Erman, age, s.278; Özüğür, age, s. 529; Oğuzman ve Öz, age, s. 130; Sert Sütçü, age, s. 104; Berktaş, agm, s. 8; Hatiğpoğlu, agm, s. 113; Eren, age, s. 372; Nomer, age, s. 74; Yavuz, age, s. 81.

³⁵ Özüğür, age, s. 531; Ruhi ve Ruhi, age, s. 235; Özkaya, age, s. 232; Yavuz, age, s. 116.

³⁶ Günay, age, s. 216; Özkaya, age, s. 232.

³⁷ Sert Sütçü, age, s. 124; Özkaya, age, s. 1032; Mirasbırakanın intifa hakkı tesis etmek şeklinde muvazaalı işlem yapma yoluna başvurduğu iddiasının, mirasbırakanın mirasçılarında mal kaçırmak amacıyla hareket ettiği amacının ispatlanamaması nedeniyle muvazaalı görülmediği karar için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 15.04.2011 T, 2010/14-599 E ve 2011/178 K sayılı kararı, Ruhi ve Ruhi, age, s. 77 vd.

³⁸ Hatemi ve Gökyayla, age s. 51; Sert Sütçü, age, s. 99.

iii. Muris muvazaasının sonuçları

1. Görünürdeki İşlem Açısından

Mirasbırakanın gerçekleştirdiği muvazaalı işlemlerde gerçek iradesi bağışlama olmasına karşın görünürde iradesine uymayan herhangi bir sözleşme gerçekleştirilmiş gibi görünmektedir.

Sözleşmelerin yorumlanmasında tarafların gerçek iradeleri dikkate alınacağından tarafların gerçek iradelerine uymayan görünürdeki sözleşmeler geçerlilik kazanmayacaktır³⁹. Görünürdeki sözleşmenin irade unsuru bulunmadığından geçersiz olacağı kabul edilmekle birlikte geçersizliğin türü konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir⁴⁰. Doktrinde görünürdeki işlemin hükümsüzlüğünün yokluk olması gerektiğini savunan yazarlar⁴¹ bulunmakla birlikte ağırlıkta olan görüşe göre bu işlem butlanla hükümsüz(kesin hükümsüz)dür⁴².

Kanaatimizce kesin hükümsüzlük görüşü yerindedir. Zira tarafların görünürde gerçekleştirdikleri işlem için şeklen de olsa irade beyanları bulunmaktadır ancak bu iradeler gerçek iradelerini yansıtmadığından mutlak butlanla hükümsüz olmalıdır.

Kesin hükümsüzlüğün bir sonucu olarak muvazaalı olan sözleşme, daha sonra tarafların icazetiyle de geçerli hale gelebilecektir⁴³.

2. Gizli İşlem Bakımından

Muris muvazaasında, görünürdeki işlem tarafların gerçek iradelerini yansıtmamaktayken tarafların gerçek iradelerinin uyuştugu asıl sözleşme gizli sözleşmedir. Tarafların karşılıklı iradelerinin uyuşması söz konusu olduğundan bu gizli sözleşme borçlar hukuku genel hükümlerine uygun olması durumunda geçerli bir sözleşmenin hüküm ve

³⁹ Oğuzman ve Öz, age, s. 130; Yavuz, age., s. 14; Berktaş, agm, s. 8; Hatipoğlu, agm, s. 113; Antalya, age, s. 285; Eren, age, s. 372; Nomer, age, s. 74; Hatemi ve Gökyayla, age, s. 90; İmre ve Erman, age, s.278; Sert Sütçü, age, s. 151; Akıntürk ve Ateş Karaman, s. 56; Özüğür, age, s. 529; Yavuz, Acar ve Özen, age, 125.

⁴⁰ Sert Sütçü, age, s. 151; Yavuz, age, s. 109.

⁴¹ Özellikle Kocayusufpaşaoğlu tarafından dillendirilen yokluk görüşüne göre; taraflar görünürdeki işlemi gerçek iradelerine uygun yapmamaktalar ve görünürdeki işlem için iradelerinin yokluğunu arzu ettiklerinden bu işlemin hükmü yokluk halidir. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, age, s. 360; Aynı görüşte olan Eren, age, s. 372.

⁴² Oğuzman ve Öz, age, s. 175; Özüğür, age, s. 529; Dural ve Öz, age, s. 263; Hatemi ve Gökyayla, age, s. 90; Eren, age, s. 372; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, age, s. 580; Özkaya, age, s. 415. Sert Sütçü, age, s. 152; Yavuz, age, s. 14.

⁴³ Akıntürk ve Ateş Karaman, age, s. 65; Hatipoğlu, agm, s. 113.

sonuçlarını doğurabilecektir.

Dolayısıyla karşılıklı irade beyanlarını taşıyan sözleşme şekil şartlarına uyması, konusunun imkânsız olmaması, hukuka veya ahlaka aykırı olmaması durumunda tam anlamıyla geçerli bir sözleşme olacaktır⁴⁴. Gizli sözleşmenin şekle tabi bir sözleşme olması durumunda öngörülen şekil şartı yerine getirilmeden gerçekleştirilmiş olması durumunda geçersiz olacaktır⁴⁵.

Doktrin ve yerleşik Yargıtay içtihatları gereğince şekle aykırı gerçekleştirilmiş olan gizli sözleşme mutlak butlanla hükümsüz olacaktır⁴⁶.

Mirasbırakanının ve karşı tarafın gerçek iradesine dayanan gizli sözleşmenin konusunun taşınır mal veya tapusuz taşınmaz olması durumunda kanunda herhangi bir şekil şartı aranmadığından sözleşme geçerli olacaktır⁴⁷.

c. Muris Muvazaasının Bedelde Muvazaa Şeklinde Gerçekleştirilmesi

Miras bırakanın mirasçılardan mal kaçırmak amacıyla başvurduğu muvazaalı işlemlerden genelde sözleşmenin niteliğinde muvazaayı tercih ettikleri görülmektedir. Ancak bazı durumlarda mirasbırakanın devretmek istediği malvarlığını görünürdeki bedelden daha düşük bir bedelle devretmeyi tercih ettiği de görülmektedir⁴⁸. Bu durumda miras bırakanın nisbi muvazaa türlerinden bedelde muvazaayı kullanarak mirasçıların mal kaçırmaya çalışması söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla bu da göstermektedir ki muris muvazaasıyla bedelde muvazaa aynı olayda aynı anda söz konusu olabilecektir.

Uygulamada muris muvazaasına çok sık rastlanmakla birlikte bu kurumun ispatı her durumda mümkün olmamaktadır. Mirasbırakanın mirasçılardan muvazaalı işlemlerle mal kaçırılmasında ispatın zorluğu nedeniyle bazı kriterler benimsemiştir. Bu kriterlerden birisi de

⁴⁴ Antalya, age, s. 287; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, age, s. 355.

⁴⁵ İmre ve Erman, age, s.278; Akıntürk ve Ateş Karaman, age, s. 56; Berkaş, agm, s. 5.

⁴⁶ Eren, age, s. 372; Sert Sütçü, age, s. 158; Yavuz, age., s. 231; "...yerleşmiş Yargıtay içtihatlarında 1 -4-1974 tarih 1/2 sayılı İnançları Birleştirme Kararında açıklandığı üzere görünürdeki sözleşme tarafların gerçek İradelerine uymadığından, gizli bağış sözleşmesi de Medeni Kanununun 705, Borçlar Kanununun 213 ve Tapu Kanununun 26. Maddelerinde öngörülen şekil koşullarından yoksun bulunduğu saklı pay sahibi olsun veya olmasın miras hakkı çiğnenen tüm mirasçılar dava açacak resmi sözleşmenin muvazaa nedeniyle geçersizliğinin tespitini ve buna dayanılarak oluşturulan tapu kaydının iptalini isteyebilirler..." Yargıtay 1.Hukuk Dairesinin 13.03.2007 T., 2007/1250 E, ve 2007-2612 K sayılı kararı, Kararların tam metni için bakınız: www.kazanci.com. Erişim Tarihi: 02.02.2019)

⁴⁷ Eren, age, s. 377; Yavuz, age., s. 231.

⁴⁸ Aday, age, s. 54.

mirasbırakanın satış sözleşmesinde gösterdiği bedel ile sözleşmeye konu malvarlığının o tarihteki gerçek değeri arasında fark bulunmasıdır⁴⁹. Ancak mirasbırakanın devretmek istediği malvarlığını farklı amaçlarla düşük bedelle devretmesi tek başına muvazaanın varlığını ispatlamayacaktır. Diğer bir ifadeyle mirasbırakanın gerçek iradesiyle bir malvarlığının olduğundan daha düşük bir değerle devredebilecektir⁵⁰.

Mirasbırakanın mirasçılarında birine diğerlerinden fazla mal bırakmak istemesi durumunda bunu bağışlamasına karşın muvazaalı bir satış sözleşmesiyle devretmiş gibi gösterebileceği gibi gerçekten satmış olmasına karşın bu malvarlığının denkleştirme veya tenkis talebiyle geri alınmasını önlemek amacıyla değerini olduğundan daha düşük gösterme yoluna gittiği de görülmektedir. Mirasbırakanla karşı tarafın satış sözleşmesine konu malvarlığının değerini olduğundan düşük göstermeleri tek başına bedelde muvazaanın oluşması için yeterli değildir⁵¹. Tarafların görünürdeki bedelin geçersiz olacağına ve asıl bedelin kendi aralarında kararlaştırdıkları gizli bedel olacağına dair bir anlaşmasının bulunmaması durumunda bedelde muvazaadan da söz edilemeyecektir. Bu durumda olsa olsa gerçek bedel ile satış sözleşmesinde belirlenen düşük bedel arasındaki değer mirasbırakan tarafından bağışlama iradesiyle gerçekleştirildiği ileri sürülebilecektir⁵².

Mirasbırakanın muvazaalı işlemlerinde ölünceye kadar bakma sözleşmesini kullandığını daha önce belirtmiştir. Mirasbırakanın ölünceye kadar bakma sözleşmesinde kendisine bakılmış ve karşılığında da bir malvarlığını mirasçısına devretmiş olması durumunda esasında muvazaa söz konusu olmayacaktır. Ancak mirasbırakanın ölünceye kadar bakma sözleşmesi gereğince mirasçısına devrettiği taşınmazın değerinin çok yüksek olması durumunda devrettiği taşınmazın bakım karşılığında fazla olan kısmının bağışlama olarak kabul edilebilecektir. Mirasbırakanın bu sözleşmede taşınmazın değerini olduğundan düşük gösterme yoluna gitmesi durumunda bedelde muvazaa da söz konusu olabilecektir. Ancak miras bırakan değer konusunda bir açıklamada ve yanılmada bulunmadığından bu

⁴⁹ Hatipoğlu, agm, s. 132.

⁵⁰ “...miras bırakanın dava konusu taşınmazı temlikinde gerçek irade ve amacının davacılarından mal kaçırma olmadığı, çocuğu olmayan eşini korumaya almak olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan akitte gösterilen bedel ile gerçek bedel arasındaki farkın tek başına muvazaanın kanıtı sayılamayacağı da açıktır.” Yargıtay 1. HD. 19.04.2016 T, 2014/16648 E ve 2016/4755 K sayılı kararı.

⁵¹ “her ne kadar akitte gösterilen bedel akit tarihindeki gerçek bedelden düşük ise de, salt bedeller arasındaki oransızlığın tek başına muvazaanın delili olamayacağı açıktır.” Yargıtay 1. HD. 18.10.2016 T, 2014/14061 E ve 2016/9522 K sayılı kararı.

⁵² Özkaya, age, s. 189; Özmen ve Özkaya, s. 191.

durumda bedel de muvazaa değil olsa olsa muris muvazaası söz konusu olabilecektir⁵³.

⁵³ Mirasbırananın ölünceye kadar bakma sözleşmesi gereğince mirasçısına devrettiği taşınmazın değerinin çok yüksek olduğu, mirasçısının bakımı karşılığında daha makul bir malvarlığını devretme imkanı varken mirasbırananın en değerli taşınmazını devretmesinin mirasçılarında mal kaçırma amacını göstereceği yönde karşı oy yazısı için bkz. Yargıtay 1. HD. 08.10.2015 T, 2014/2931 E ve 2015/11571 K sayılı kararı, Ruhi ve Ruhi, age, s. 219.

SONUÇ

Kanunkoyucu mirasbırakanın mirasçılarının tüm miras hakkını tasarruf etmesine imkan tanımamasına karşın uygulamada mirasbırakanların çeşitli nedenlerle kanunları dolanarak mirasçılarında mal kaçırmaya çalıştıkları görülmektedir. Mirasbırakanların kanunun mirasçılara tanıdıkları hukuki imkânları kullanmalarını engellemek için muvazaalı işlemlerle malvarlıklarını devretme yoluna gitmektedirler. En sık rastlanan muvazaa türü ise bir nisbi muvazaa türü olan muris muvazaasıdır. Bu muvazaa türünde mirasbırakan gerçekte bağışladığı malvarlığını görünüşte satış veya ölünceye kadar bakama gibi başka bir sözleşmenin arkasına gizlemektedir.

Mirasbırakanın bağışladığı malvarlığını satmış gibi göstererek gerçekleştirdiği sözleşmenin niteliğinde muvazaaya yoluna gittiği gibi sattığı malvarlığının değerini gerçekte olduğundan daha az göstermek suretiyle bedelde muvazaa toluna gittiği de görülmektedir. Her iki durumda da mirasbırakanın amacı mirasçılarının kanunen sahip oldukları dava haklarını kullanarak tasarrufta bulunduğu malvarlığını tamamen veya kısmen geri almalarını önlemektir. Mirasbırakanın hukuka ve kanuna aykırı olan bu davranışı kanunen korunmadığı gibi yargı içtihatlarıyla da yaptırıma tabi kılınmaktadır. Nitekim muris muvazaasında görünüşteki işlem tarafların gerçek iradesine uymadığından geçersiz kılınmakta gizli işlem ise çoğu zaman gerekli olan şekil şartlarına uymadığından geçersiz olmaktadır. Mirasbırakanın mirasçılarında mal kaçırmak amacıyla başvurması durumunda bedelde muvazaalı gerçekleştirdiği işlemler de geçerli olmayacak ve mirasçılarının hakları korunabilecektir.

Sonuç itibarıyla mirasbırakanın ister muris muvazaasına isterse de bedel de muvazaaya başvurmuş olsun mirasçılarında mal kaçırmak üzere gerçekleştirdiği işlemler için mirasçılarının hakları korunmaktadır.

KAYNAKÇA

1. ADAY Nejdet, **Taşınmaz Mülkiyetinin Naklinde Muvazaa**, Kazancı Hukuk Yayınları:111, İstanbul 1992.
2. AKINTÜRK Turgut ve ATEŞ KARAMAN Derya, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri**, 26.b. Beta Yayıncılık, Eylül 2017.
3. ANTALYA Gökhan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt I, Legal Yayıncılık, Eylül 2016.
4. AYAN Mehmet, **Miras Hukuku**, 9.b., Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
5. BERKTAŞ Esra, “Muris Muvazaası” http://www.berktas.av.tr/file/pdf/Muris%20Muvazaas%C4%B1_1.pdf ET: 21.07.2018
6. DURAL Mustafa ve ÖZ Turgut, **Türk Özel Hukuku Cilt IV, Miras Hukuku**, Filiz Kitapevi, İstanbul 2019.
7. EREN Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 21.b., Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
8. ESENER Turhan, **Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler**, İstanbul 1956.
9. GÜNAY Erhan, **Mirastan Mal Kaçırma**, 7.b., Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
10. HATEMİ Hüseyin ve GÖKYAYLA Emre, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4.b. Vedat Kitapçılık, 2017.
11. HATİPOĞLU Zeynep Uyar, “Yargıtay İçtihatlarına Göre Muris Muvazaasında Miras Bırakanın Asıl İradesinin Tayini”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (DÜHFD), C.XXII, S.36, Y.2017, ss.109-135.
12. İMRE Zahit ve ERMAN Hasan, **Miras Hukuku**, 13.b., Der Yayınları, İstanbul 2017.
13. İNAN Ali Naim, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1979.
14. KILIÇOĞLU Ahmet, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 20.b., Turhan Kitabevi, Ankara 2016.

15. KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip, HATEMİ Hüseyin, SEROZAN Rona ve ARPACI Abdulkadir, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme**, 7.b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
16. NOMER Haluk, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14.b, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015
17. OĞUZMAN Kemal ve ÖZ Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.I, 14.b. Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.
18. ÖZKAYA Eraslan, **İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları**, Seçkin Yayınları, Ankara 2017.
19. ÖZMEN İhsan ve ÖZKAYA Eraslan, **Muvazaa Davaları**, Adalet Yayıncılık, Ankara 1993.
20. ÖZUĞUR Ali İhsan, **Tenkis, Mirasta Denkleştirme ve Muvazaa Davaları**, 5.b. Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
21. RUHİ Canan ve RUHİ Ahmet Cemal, **Muris Muvazaası**, 3.b, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
22. SEROZAN Rona ve ENGİN Baki İlkey, **Miras Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
23. SERT SÜTÇÜ Selin, **Miras Bırakanın Muvazaalı Hukuki İşlemleri ve Sonuçları**, 1.b. Seçkin Yayınları, 2018.
24. TEKİNAY S. Sulhi/AKMAN Sermet/BURCUOĞLU Haluk/ALTOP Atilla, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, 7. b., Filiz Kitabevi, İstanbul 1993.
25. TURANBOY Kürşat Nuri, **Miras Bırakanın Denkleştirme ve Tenkise Bağlı Sağlararası Hukuki İşlemleri**, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.
26. YAVUZ Nihat, **Muvazaa, İnançlı İşlem, Nam-ı Müstear ve Kanuna Karşı Hile Davaları**, 4.b., Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
27. YAVUZ Cevdet/ACAR Faruk ve ÖZEN Burak, **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, 14.b., Beta Yayıncılık, İstanbul 2016.